

Barbara Kryžan-Stanojević
Filozofski fakultet, Zagreb

POLJSKI KAO STRANI JEZIK U SVJETLU LIBERALIZACIJE JEZIČNE NORME

Izvorni znanstveni članak. Primljen 5. 12. 1996.
UDK 808.4:372.8:800.73:800.61

Teorijski pristup svakome jeziku uvjetovan je mnogobrojnim čimbenicima. Taj teorijski pristup istovremeno utječe na stvaranje cikličnosti u jezičnim procesima. Naizmjenično dolazi do liberalnog i restriktivnog pristupa jezičnoj normi što neposredno utječe na cijeli niz normativnih poteza i na konačan oblik jezika. Zato se mijenja i pristup učenju danog jezika, osobito kad je taj jezik strani jezik.

Sadašnje vrijeme pogoduje promjenama u jezičnoj zbilji. Dio tih promjena može se pripisati političkoj situaciji nastaloj raspadom totalitarnih sustava kao i tehnološkom napretku koji je uzrokovao ekspanziju inobličenja. Jezik kao sredstvo komunikacije registrira promjene i reagira na njih. To je moguće zbog otvorenosti jezičnog sustava. Promjena izvanjezične zbilje dovodi do jezičnih promjena. Jezik je uslijed političkih prilika postao ne samo sredstvom komunikacije, nego je opet zbog povijesnih iskustava, došao do izražaja kao dokaz nacionalnog identiteta, samostalnosti i prestiža. To je dovelo do samosvjesnog tretiranja jezika, do uočavanja promjena koje se u njemu zbivaju i do poduzimanja pravnih koraka radi normiranja, standardiziranja ili pak čišćenja jezika, ovisno o fazi u kojoj se dani jezik nalazi. Zanimljivo je da tim procesima ne podliježu samo jezici koje su u ovome trenutku na površinu iznijela politička zbivanja nego i oni koji već stoljećima funkcioniraju kao normirani i kodificirani. Takvim jezicima pripada i poljski, kojega bismo sadašnji trenutak mogli nazvati završnom fazom liberalizacije jezika.¹

Podsjetimo da je riječ o zapadnoslavenskom jeziku koji je status standardnog jezika postigao krajem XVI. i početkom XVII. stoljeća.² Možemo dakle govoriti o stabilnoj jezičnoj situaciji, učvršćenoj relativnom homogenošću tog jezika, etničkom jednovrсношću ljudi koji se njime koriste i potvrđenom političkom organiziranošću. Kako je jezik općenito odraz društvene i političke zbilje, tako su se i svi burni događaji iz poljske povijesti odrazili u jeziku. Poznatu činjenicu da svaka prinuda izaziva obrnutu reakciju najbolje mogu ilustrirati upravo događanja u poljskoj povijesti, odnosno jeziku. Najviše organizacija koje su se bavile jezikom, njegovom čistoćom i ispravnošću nastalo je u vrijeme kada je

¹ Autorica smatra da je u razvoju jezika vidljiva cikličnost koju karakterizira naizmjenično restriktivni i liberalni pristup jezičnoj obvezujućoj normi. Poljski se jezik nakon razdoblja izuzetno izraženoga jezičnog liberalizma nalazi u njegovoj završnoj fazi, nakon koje bi trebalo očekivati razdoblje jezične anarhije, što slijedi razdoblje restrikcije. Dokaz ulaska u anarhičnu fazu jest među ostalim nazočnost kolokvijalizama u jeziku medija, množenje uporabnih normi prihvaćenih u općem jeziku, a prijedloge zakona o jeziku i diskusija o njemu (por. *O zagroženiaoh..* 1996) možemo smatrati nagovještajem restriktivne faze.

² Por. Walczak, B. (1993), Sesar, D. (1996).

Poljska bila izbrisana s političke karte Europe³ ili za vrijeme hitlerovske okupacije kada je poljski jezik bio nepoželjan, katkad i zabranjen. Kao otpor političkim pritiscima i zabranama budila se jezična svijest.

Nakon Drugoga svjetskog rata jezik je opet postao predmetom mnogih diskusija. Želja za nacionalnom slobodom učvršćenom nacionalnim jezikom bila je toliko velika da je sam nacionalni jezik bio dokaz nezavisnosti i izraz nacionalnog ponosa. Bio je također predmet posebne skrbi i mnogih znanstvenih istraživanja, pa za to doba možemo govoriti i o svojevrsnoj jezičnoj stezi, koje je razlog bilo stanje jezika neposredno nakon rata. Pet godina odsutnosti redovnog školovanja prouzrokovalo je da je cijela generacija »mimoišla« školu. S druge pak strane gospodarske su prilike stvarale potrebu ubrzanog usavršavanja s naglaskom na profesionalnoj obuci koja je zanemarila sadržaje humanističkog karaktera, pa prema tome i jezik. Reakcija na takvo stanje bila je velika pozornost koju je poljska intelektualna sredina posvećivala obliku jezika u narednom razdoblju u kojem je poljski jezik doživio velike promjene. U ovo vrijeme je bilo dobro poznato što je u jeziku ispravno, a što nije. Niz akcija za njegovanje lijepoga književnog jezika dovelo je do toga da je službena, propisana norma postala vrlo bliska govornome jeziku, odnosno uporabnoj normi.

Kraj osamdesetih poljski je jezik dočekaao u vrlo dobrome stanju. Njegove glavne značajke u tome razdoblju bile su:

- jasna gramatička norma
- jasna fonetička norma
- jasna sintaktička norma
- tuđice i posuđenice nazočne u jeziku u opravdanoj mjeri
- ortoepski rječnici s jednoznačnom kategorizacijom grešaka
- bliskost književnoga i govornoga jezika (bliskost službene i uporabne norme).

Žargon i dijalekti zauzimaju marginalno mjesto i ne utječu na standardnu jezičnu normu.⁴

Istodobno možemo reći da je zalaganje za popularizaciju »uzorne« norme uzrokovalo niz diskusija o ulozi ispravnog jezika u komunikaciji. Te su diskusije tek u osamdesetim godinama podigle »jezičnu kulturu« do razine grane jezikoslovstva⁵, kao praktične realizacija jezične norme, stavljajući je u ravnopravan položaj s drugim jezikoslovnim grahama. Političke promjene koje su nastale liberalizirale su obvezujuće norme.

Liberalizacija većinom izaziva pozitivne pojave, što u jeziku daje efekt jezične slobode, bogaćenja jezika, a negativna pojava anarhičnosti u jeziku mora izazvati zabrinutost. Uloga jezikoslovaca je u tome vrlo osjetljiva. Još ću jedanput posegnuti za poznatom izrekom pristaša jezičnog liberalizma prema kojoj se jezikoslovac mora prema jezičnim činjenicama odnositi kao botaničar prema biljkama, a ne kao vrtlar. Pogledajmo kako to izgleda u poljskome jeziku.

Sadašnja liberalizacija pristupa jezičnoj normi u poljskome jeziku rezultat je mnogih okolnosti.

³ Najbolji dokaz tome je osnivanje 1793. godine, u tada već djelomično razgrađenoj Poljskoj, prvoga europskog ministarstva prosvjete koje se zvalo Povjerenstvo nacionalne edukacije.

⁴ Pristup dijalektima u poljskome jeziku bitno se razlikuje od hrvatskoga pristupa. O tome je autorica govorila na konferenciji »Stilističko raslojavanje slavenskih jezika. Funkcionalni stilovi i književne stilizacije« u Katowicama u svibnju 1996. u referatu »Dijalekat kao uporabni stil; promjena opsega društvene uloge dijalekata na primjeru hrvatskoga jezika«. Por. o tome autoričin članak objavljen u Đurđevčkom zborniku 1996.

⁵ Por. O zagroženiach.. (1996).

Čimbenici koji su neposredno na to utjecali jesu:

- prije svega razvoj inoblikcijskih sustava. Brzina širenja inoblikcija o novim tehnologijama u jeziku je uzrokovala da niti pravni, zakonski akti niti sam jezik nisu mogli slijediti te promjene. Novosti u terminologiji su morale biti preuzete na jeziku izvora tehnoloških noviteta, kako bi bila garantirana njezina jednoznačnost.
- drugi razlog te erupcije novih riječi u poljskome jeziku jest prirodna reakcija na prethodno razdoblje jezične stege — osim doslovnog uživanja u tudicama zapažen je drugi pristup prema žargonu s jedne i dijalektu ili sociolektu s druge strane. Uporaba dijalekta ili žargona u javnom životu, što je do tada u poljskome jeziku bilo nezamislivo, pa na neki način čak i žigosano, sada postaje zbilja.⁶

Reakcija na takvo stanje u poljskome jeziku u jezikoslovnom svijetu formirala je dvije struje. Prva predlaže restriktivne mjere — zakon o poljskome jeziku, zahtjevi tog zakona i sl., a druga, koja sadašnje stanje promatra bez zabrinutosti smatrajući ga normalnim i zdravim, vidi u njemu živost jezika i sljedeću logičnu i nezaobilaznu razvojnu jezičnu fazu. Imamo dakle i botaničare i vrtlare.

Postojanje tih dviju struja potaknulo je množenje rasprava, kongresa i sučeljavanja mišljenja. Posljedica toga je velik broj publikacija, kojima je osnovna tema jezična norma i njezina uloga u svakodnevnom jeziku. Zanimljivo je da su u tim raspravama najviše angažirani didaktički i pedagoški centri (pedagoški odsjeci na poljskim sveučilištima, pedagoške akademije i škole)⁷, te da su prije svega oživjele diskusije teorijskog i terminološkog karaktera.

Poljska terminologija u tom pogledu ima vrlo bogatu tradiciju. Prije svega, ona se temelji na terminologiji koju je ponudio Z. Klemensiewicz (1953). U posljednje vrijeme njegova je terminologija obogaćena sociolingvističkim aspektom (S. Grabias, 1994). Snažni razvojni trendovi uzrokuju da dosadašnja terminologija nije dostatna da bi obuhvatila sve pojave i promjene u jeziku. Stoga nije više dovoljno razlikovati jezičnu normu, standardni jezik, odnosno uporabnu normu. Izražen je niz normi o kojima se do sada nije željelo raspravljati, a kojih je uloga u općem jeziku sve izraženija. Nazočnost govornog jezika u sredstvima javnog priopćavanja bila je tretirana kao citat, a sada se pojavljuje kao integralni dio teksta⁸.

Drugi rezultat liberalnog pristupa jeziku jest pojačanje leksikografske proizvodnje određenog tipa. Naime, rječnici su većinom bili autoritativni i jednoznačni, što se odnedavno promijenilo. Izvanredan primjer za to je veoma kontroverzan, sudeći barem po mnogobrojnim komentarima, višesveščani (planira se više od trideset svezaka) rječnik suvremenoga poljskog jezika⁹, kojega je izlaženje upravo u tijeku. Taj rječnik registrira svagdašnji jezik i sadrži riječi od kojih mnoge ne bi našle mjesto u ortoepskom rječniku. Naravno, jedan od komentara koji ga prati u jezikoslovnim krugovima jest njegova prolaznost. Međutim treba primijetiti da takav rječnik ima neprocjenivu vrijednost prije svega za profesionalce koji se bave jezikom, što je također naglašeno u kritikama.¹⁰

⁶ Por. s hrvatskim jezikom gdje je to drugačije. To, prema autorici ovog teksta, među ostalim proizlazi i iz različitih jezičnih faza u kojima se sada nalaze hrvatski i poljski jezik..

⁷ Por. Wyszka Szkoła Pedagogiczna u Krakowu, Zielonog Gori, u Kielcama, Rzeszowu ili Društvo Prijatelja Wrocławskie Polonistike,

⁸ Por. H. Satkiewicz, *Typy zmian w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny w: Polszczyzna..* (1994), s.123—127.

⁹ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, Poznań, izlazi od 1994, prikazan je u 40. broju *Suvremene lingvistike* s.125.

¹⁰ Por. diskusiju: K. Handke, *O Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny w: Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 33, Warszawa, 1996, s. 307—314 i dalje M. Jurkowski, *O praktyczności Praktycznego słownika współczesnej polszczyzny*, *ibid.* 315—320, I. Puzynina, K. Waszakowa, *Krytycznie o nowym słowniku języka polskiego*, *ibid.*, s. 321—346. Slične je reakcije izazvalo pojavljivanje Minervinog rječnika: D. Brozović-Rončević, Alemko Gluhak, Vesna Muhvić-Dimanovski, Lelija i Branko Sočanec, 1996.

Sadašnje je razdoblje bogato i nizom manifestacija kojima je svrha upozoriti na ispravne izraze. Međutim, za razliku od savjeta koje je više desetljeća dijelio doajen poljske leksikologije Witold Doroszewski¹¹ i koji su bili autoritativni i posve jednoznačni, savjeti sadašnjeg specijalista za ispravan poljski jezik Jana Miodeka¹² su drugačijega karaktera. U njima se osjeća upravo taj liberalni pristup jeziku. Samo u izuzetnim prilikama možemo od njega čuti fraze »ni u kojem slučaju, nikako, uvijek«. Klasificirajući rabljene oblike kao »popularne« ili »svakodnevn« , J. Miodek preporučuje, ali ne i naređuje, uporabu ovih ili onih riječi.

Svenazočan jezični liberalizam pomalo vodi u jezičnu anarhiju, što opet stvara izazov restriktivnoj struji. Predstavnici te struje predlažu poštivanje jezičnih pravila ne samo u javnim nastupima nego i u svakodnevnom životu. Traže dosljedno provođenje zamjene stranih riječi domaćima, te uvođenje kazni za neosnovanu uporabu riječi stranog podrijetla na javnim mjestima i u sredstvima javnog priopćavanja.¹³

U toj situaciji naučavanje poljskoga kao stranog jezika zadaje mnoge glavobolje. Kako učiti da bismo naučili, što odbaciti kao marginalno ili neispravno, kako predvidjeti ishod procesa koji su upravo u tijeku i upozoriti na njihov rezultat, kako zaobići u učenju internacionalizme koji su vrlo često od velike pomoći nastavniku stranog jezika. Stari strah pred učenjem na prepariranim tekstovima, prilagođenim potrebama didaktičkog procesa sada poprima dodatnu dimenziju. Dok je još prije deset godina razlika između poljske književne i uporabne norme bila vrlo mala, danas se te dvije norme bitno razlikuju. Dodatno je liberalizacija odnosa prema jeziku dovela u pitanje ispravnost oblika u prijelaznom razdoblju i osnovanost njihova postojanja. Zadaća nastavnika poljskog kao stranog jezika je naučiti jezik koji služi komunikaciji. Ta je zadaća otežana nazočnošću uporabne norme u svakodnevnom jeziku, koja se bitno razlikuje od naučene, književne. Doduše neispravni oblici u odnosu prema »uzornoj« književnoj normi malokad uzrokuju komunikacijski nesporazum, jer iako nisu ispravne, one su razumljive.

Sadašnje je doba svakako pridonijelo raslojavanju norme, a bolje rečeno nobilitaciji normi kojih je »normativnost« do sada bila nijekana. Teško je govoriti o zatvorenom inventaru normi u jeziku. Obično se spominju dvije suprotne: jedna priznata, oficijelna, ispravna, često nazivana službena ili pak književna norma, katkad idealna i neostvariva, te druga uporabna. Ta uporabna norma, uvjetovana većinom nizom čimbenika, počevši od socioloških, završivši na uvjetima vezanim za jezik pojedinih regija, u posljednje je vrijeme u ofenzivnoj poziciji. Problem koji nastaje priznavanjem višeg statusa dosadašnjim substandardima, pitanje je kako i što naučavati. Ortoepijski rječnici nemaju više autoritativni karakter, a publikacije kojima je predmet ispravnost poljskog jezika ne daju jednoznačne odgovore.

Promjene koje nastaju u poljskome jeziku vidljive su na fonološkoj, leksikalnoj i sintaktičkoj razini.

Liberalizacija na fonološkom planu uzrokovala je, među ostalom prihvaćanje izgovora karakterističnog za dijalekte ili gradski žargon. Na primjer, upitna rečenična intonacija (uzlazna) širi se i na izjavne rečenice, što bitno mijenja intonacijsku sliku rečenice.

Najbogatiji i najuočljiviji materijal možemo naći na leksikalnom planu. Ulazak tudica u poljski jezik je sveprisutan ali ga možda, s obzirom na njegovu masovnost i u drugim

¹¹ Słownik poprawnej polszczyzny ur. Witold Doroszewski i Halina Kurkowska, Warszawa, 1988, i W. Doroszewski O kulturę słowa: poradnik językowy, Warszawa, 1964.

¹² Por. popis literature.

¹³ Por. prijedlog zakona o jeziku. Por. W. Pisarek, J. Rokoszowa, Prawne ramy troski o język w: *O zagrożeniach*. (1996), s. 47—70.

jezicima, ne bi trebalo smatrati poljskom posebnosti i ne bi trebao izazivati zabrinutost. Najveći problem stvaraju pojave o kojima bismo mogli reći da su, služeći se u posljednje vrijeme učestalim ekonomskim izrazom, u razdoblju »tranzicije«, a koje zadaju mnogo teškoća nastavnicima poljskog kao stranog jezika. Kao primjer navest ću kategoriju zbirnih brojeva koja izaziva doista veliku diskusiju u poljskome jeziku. S gledišta jezične obvezujuće norme raspravlja se o živosti i produktivnosti te kategorije, kao i razumljivosti njezinog sadržaja.¹⁴ Kategorija »zbornosti« u poljskome je jeziku sačuvana samo u reliktnom obliku u deklinaciji nekih imenica, na primjer sačuvani su stari oblici zbirnih imenica u značenju množine: *bracia, liście*. Zbirni se brojevi pojavljuju:

1. kad broj stoji ispred pluralium tantum *dwoje, pięcioro drzwi*. Zanimljivo je da pri bilo kakvoj sumnji posežemo za nekim drugim rješenjem; recimo prema pravilu bismo trebali reći: *w ubiegłym tygodniu miałam dziesięcioro urodzin (prošli tydzień sam imala deset rodendana)* mijenjamo: *w ubiegłym tygodniu miałam dziesięć uroczystości urodzinowych (prošli tydzień sam imala deset rodendanskih svečanosti)* ili nepravilno i vrlo učestalo **dziesięć urodzin*. Dakle zbog teškoća s motiviranošću rečenih oblika stvorio se mehanizam supstitucije. Mijenjamo oblik imenice tako da on ne zahtijeva uporabu zbirne imenice;

2. kad imenica označava mlada bića i pripada deklinaciji tipa *cielę, żrebię — miałam czworo cieląt*. Jezik se brani pred rijetkim ali ipak ispravnim oblikom, zamjenom tipa imenice — tako da umjesto imenice *cielęta* — rabimo *cielaki*, što je množina od imenice *cielak* — dakle promjena roda i deklinacije pojednostavnjuje uporabu broja (imenica muškog — predmetnog roda¹⁵ zahtijeva uporabu broja prilagođenog toj kategoriji), odnosno prilagođena je predmetnom obliku — *dwa cielaki, trzy żrebaki*, kao *trzy ołówki*. Katkad ćemo čuti ispravan oblik, odnosno oblik koji zahtijeva uzorna norma — *troje cieląt* ili *dwoje żrebiąt*. Posebnost tih imenica je toliko vidljiva da se nepravilna kombinacija tipa **dwa cielęta* izuzetno rijetko upotrebljava, a sam tip tih imenica nema tendenciju nestanka;

3. s imenicom *dziecko 'dijete' — dwoje, troje dzieci*; iznad broja pet obvezatni oblik *pięcioro — 'petero' — biva mijenjan s pięć dzieci* — a takva zamjena ne dolazi u obzir s brojevima *dwa, trzy, cztery* odnosno *dwoje, troje, czworo*. Razlog je vjerojatno sasvim praktičan. Primjena brojeva određenog roda (muška ili ženska) suprotna je semantici riječi *dijete*, što korisnik jezika osjeća, a uporaba broja *pięć* umjesto *petero* neutralizirana je zbog jedine opozicije između kategorije muške osobe i kategorije nemuške osobe i predmeta.

4. na označavanje skupine osoba različitog spola — *dwoje ludzi*, ali već *dwie osoby* a ne **dwoje osób* ali je moguće: *przyszło dwoje gości* — što bi trebalo značiti da su došli gosti — muškarac i žena,

5. broj *dwa* u obliku *dwoje* kod predmeta koji obično nastupaju u paru: *dwoje oczu, dwoje uszu, dwoje rąk* (samo za ruke jednog čovjeka).

Istraživanja dokazuju da je kategorija zbirnih brojeva u povlačenju i najvjerojatnije će se iz jezika uskoro potpuno povući, a zamijenit će je opći oblik glavnih brojeva koji se pojavljuje kod kategorije predmetnih imenica te osobnih imenica ženskog roda, kojoj je jedina opozicija oblik broja za kategoriju muške osobe. Ortoepijski rječnik pod natuknicom *troje* ili *dwoje* ne označava nesigurnost, odnosno ugroženost te kategorije.

¹⁴ Tomasz Karpowicz, Próba określenia normy składniowej dotyczącej użycia liczebników zbiorowych, w: *Polszczyzna a/i Polacy u schyłku XX wieku*, Warszawa, 1994.

¹⁵ Poljski jezik u množini posjeduje specifičnu morfološko-semantičnu kategoriju »muške osobe« koja je u opoziciji s kategorijom »nemuške osobe« i predmetnom kategorijom.

Jezični prognozeri predviđaju da će već narednih nekoliko godina u poljskome jeziku uslijediti veliki broj pojednostavljenja, što će pouzdano utjecati i na didaktički proces, npr. potpuno izjednačavanja deklinacije zamjenice *ta* s nastavcima pridjeva i ostalih zamjenica, zamjenica *ta* je jedina sačuvala u akuzativu stari nastavak — *ę*; sudeći ipak po tome da je W. Doroszewski već 1968. godine upozoravao na tendenciju širenja forme *tą* umjesto *tę*, taj oblik može još dugo trajati. Vjerojatno će uslijediti ujednačavanje nastavaka glagola *umiem, rozumiem* koji u trećem licu množine kao jedini imaju oblik *umieją, rozumieją*) ili čak nestanak nekih kategorija (poput spomenutog primjera zbirnih brojeva).

Problemi nastavnika stranog jezika pojavljuju se kod oblika koji su rjeđi u govornome jeziku i kojih je uporaba vezana uz književni izraz. Nestankom tih oblika iz govornog jezika s obzirom na sadašnji liberalizam u poljskome jeziku, sve se češće rabe ili »zaobilazni« oblici ili čak neispravni s gledišta obvezujuće norme oblici koji se polako šire i ulaze u uporabnu normu s velikim izgledima ulaska u književnu normu. Takva situacija nastavnici poljskog kao stranog jezika nalaže:

1. razlikovanje filološkoga i nefilološkoga¹⁶ pristupa u naučavanju jezika

- u filološkome pristupu učimo svakako obvezujuću književnu normu
- upozoravamo na pojave u tranziciji
- objašnjavamo mehanizme i razloge promjena
- označavamo i komentiramo fazu u kojoj su te pojave
- upozoravamo na postojanje substandarda i kratko ga karakteriziramo;

2. u nefilološkom pristupu možemo uvesti uporabnu normu (osobito kad se ona sastoji od izbjegavanja određenog oblika a s gledišta ispravnosti nije pogrešna) i opozoriti na postojanje književne norme i njezinu učestalost u svakodnevnoj uporabi.

Bez obzira na sveprisutnu liberalizaciju, ili čak na nekim mjestima anarhiju, a možda baš zbog nje, Poljska ima mnogo ustanova koje se brinu za jezik. Osjeća se da jezik nije prepušten sam sebi, da je njegovan, i da o njemu skrbe najeminentniji jezični stručnjaci. Osjeća se dakle nazočnost »vrtlar«, što bi bio nagovještaj dolaska faze restriktivnog pristupa jeziku.

LITERATURA

- Brozović-Rončević, D., A. Gluhak, V. Muhvić-Dimanovski, L. i B. Sočanec (1996). *Minervin Rječnik novih riječi*. Zagreb.
- Buttler, D., H. Kurkowska, H. Satkiewicz (1971). *Kultura języka polskiego*. Warszawa.
- Doroszewski, W. (1964). *O kulturę słowa: poradnik językowy*. Warszawa.
- Grabias, S. (1994). *Język zachowań społecznych*. Lublin.
- Klemensiewicz, Z. (1953). *O różnych odmianach współczesnej polszczyzny*. Warszawa.
- Markowski, A. (1992). *Polszczyzna końca XX wieku*. Warszawa.
- Miodek, J. (1987). *Odpowiednie dać rzeczy słowo: szkice o współczesnej polszczyźnie*. Warszawa.
- Miodek, J. (1996). *Jaka jesteś polszczyzno*. Wrocław.
- Miodek, J. (1996) *Nie taki język straszny: o polszczyźnie dla uczniów*. Gdańsk.
- Miodek, J. (1996) *Ojczyzna polszczyzna dla uczniów*, Gdańsk .
- O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny* (1996), red. Miodek, J., Wrocław.
- Norma językowa w polszczyźnie* (1995), red. Bugajski, M. Zielona Góra.

¹⁶ Autorica je o tome govorila na Savjetovanju HDPL 1995.godine.

Polszczyzna ali Polacy u schyłku XX wieku (1994). Warszawa.

Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny (1994—...) I—VIII, red. H. Zgólkowa, Poznań.

Sesar, D. (1996). *Putovima slavenskih književnih jezika: pregled standardizacije češkoga i drugih slavenskih jezika*. Zagreb.

Słownik poprawnej polszczyzny (1988), red. Doroszewski W. i Kurkowska, H., Warszawa.

Walczak, B. (1993). *Zarys dziejów języka polskiego*. Poznań.

THE IMPACT OF THE LIBERAL ATTITUDE TOWARDS THE POLISH LANGUAGE
NORM ON THE PROCESS OF TEACHING POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

A theoretical approach to any language is dependent on many factors. Such an approach can be taken as creating cyclicity in language development processes. Liberal attitudes towards the linguistic norm alternate with more restrictive approaches, influencing directly a number of normative decisions as well as the final form of a language. One consequence of this is a changed approach to language teaching, this being especially true when a particular language is taught as a foreign language.

The article considers the liberal and more restrictive approaches to the Polish language and illustrates them with examples. The final part of the article discusses how approach could affect the teaching of Polish as a foreign language.